

**ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΑΝΙΧΝΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗΣ
ΔΙΑΤΑΡΑΧΩΝ ΤΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΜΑΘΗΣΗΣ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗΣ
ΣΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΚΑΙ ΣΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ**

ή

«Τεστ Μάθησης και Κατηγοριοποίησης»

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Το έργο συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και το Ελληνικό Δημόσιο

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΚΑΙ ΑΡΧΙΚΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ (ΕΠΕΑΕΚ)
ΜΕΤΡΟ 1.1 – ΕΝΕΡΓΕΙΑ 1.1.3 – ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΠΡΑΞΕΩΝ 1.1.3.α**

**ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΑΞΗΣ
ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΚΑΙ ΣΤΑΘΜΙΣΗ
12 ΔΙΕΡΕΥΝΗΤΙΚΩΝ-ΑΝΙΧΝΕΥΤΙΚΩΝ ΕΡΓΑΛΕΙΩΝ (ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ)
ΤΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΔΥΣΚΟΛΙΩΝ**

ΤΕΛΙΚΟΣ ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΣ – ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ
Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης,
Εργαστήριο Γνωστικής Ανάλυσης της Μάθησης,
Γλώσσας και Δυσλεξίας**

**ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΕΡΓΟΥ
Καθηγητής Κων/νος Δ. Πόρποδας**

ΥΠΟΕΡΓΟ 2

**ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΥΠΟΕΡΓΟΥ
ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ Φ.Π.Ψ., ΤΟΜΕΑΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ**

**ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΥΠΟΕΡΓΟΥ 2
Καθηγητής Ηλίας Γ. Μπεζεβέγκης**

*Το έργο συγχρηματοδοτείται
από την Ευρωπαϊκή Ένωση και το Ελληνικό Δημόσιο*

ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΑΝΙΧΝΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗΣ
ΔΙΑΤΑΡΑΧΩΝ ΤΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΜΑΘΗΣΗΣ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗΣ
ΣΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΚΑΙ ΣΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ

ή

«Τεστ Μάθησης και Κατηγοριοποίησης»

Αλεξάνδρα Οικονόμου
Ηλίας Μπεζεβέγκης
Κωνσταντίνος Μυλωνάς
Φωτεινή Πολυχρόνη

Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

**Αλεξάνδρα Οικονόμου
Ηλίας Μπεζεβέγκης
Κωνσταντίνος Μυλωνάς
Φωτεινή Πολυχρόνη**

*Εργαλείο ανίχνευσης και διερεύνησης διαταραχών
της διαδικασίας της μάθησης και της κατηγοριοποίησης
στο Νηπιαγωγείο και στο Δημοτικό
ή
«Τεστ Μάθησης και Κατηγοριοποίησης»*

Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών / Φιλοσοφική Σχολή
Τμήμα Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας / Τομέας Ψυχολογίας
Πανεπιστημιόπολη, 15784 Αθήνα
Τηλ.: 210 7277529 • Fax: 210 7277534
E-mail: ebesev@psych.uoa.gr

Περιεχόμενα

Πρόλογος	7
I. Σκοπός και σύντομη περιγραφή του Τεστ.....	13
Τι είναι το Τεστ Μάθησης και Κατηγοριοποίησης	13
α. Κλίμακα Μάθησης	14
β. Κλίμακα Κατηγοριοποίησης	15
II. Θεωρητική βάση του Τεστ	16
Μνήμη και μάθηση	16
Ανάπτυξη της μνήμης	18
Κατηγοριοποίηση	18
III. Περιγραφή των κλιμάκων του Τεστ.....	20
α. Κλίμακα Μάθησης	20
β. Κλίμακα Κατηγοριοποίησης	24
IV. Ψυχοπαιδαγωγική αξιοποίηση των αποτελεσμάτων του Τεστ	27
α. Κλίμακα Μάθησης	27
β. Κλίμακα Κατηγοριοποίησης	29
V. Επιλογή κλιμάκων του Τεστ προς χορήγηση	31
VI. Χρήση του Τεστ στην έρευνα	32
VII. Ψυχομετρική κατάρτιση του εξεταστή	33
Πιστοποιητικό Επάρκειας / Επιμόρφωσης	33
VIII. Βιβλιογραφία	34

Πρόλογος

Κατά τις δύο τελευταίες δεκαετίες παρατηρείται ένα αυξανόμενο ερευνητικό ενδιαφέρον για το αντικείμενο των μαθησιακών δυσκολιών, με αποτέλεσμα τη συσσώρευση πλήθους σχετικών εμπειρικών δεδομένων. Είναι σε όλους οικεία η εικόνα παιδιών που «δυσκολεύονται να μάθουν», παρόλο που δείχνουν να προσπαθούν τόσο τα ίδια όσο και το περιβάλλον τους. Οι μαθησιακές δυσκολίες «ταλαιπωρούν» έναν μεγάλο αριθμό παιδιών αλλά και ολόκληρη τη σχολική κοινότητα. Το ποσοστό των παιδιών με μαθησιακές δυσκολίες φαίνεται να κυμαίνεται από 2%-10%, ανάλογα με τους αιτιολογικούς παράγοντες που ερμηνεύουν αυτές τις δυσκολίες. Πρόκειται για μια ετερογενή ομάδα δυσκολιών που εκδηλώνονται με ελλείμματα στη χρήση του λόγου και ειδικότερα σε γνωστικές λειτουργίες ή/και δεξιότητες, όπως η ανάγνωση, η γραφή, η λογική σκέψη, η μνήμη κ.τ.ό. Όπως θα ανέμενε κανείς, τα παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες θεωρούνται ως μια ομάδα υψηλού κινδύνου, με δυσοίωση πρόγνωση για τη σχολική τους ζωή, τη συμπεριφορά τους (π.χ. παραβατικότητα και προβληματική συμπεριφορά) όσο και για την μελλοντική τους επαγγελματική αποκατάσταση.

Η αξιολόγηση και διάγνωση των ειδικών μαθησιακών δυσκολιών είναι ένα σύνθετο έργο, το οποίο απαιτεί τη συνεργασία διεπιστημονικής ομάδας. Οι μαθησιακές δυσκολίες ενός παιδιού, συνήθως, εντοπίζονται πρώτα από τον εκπαιδευτικό της τάξης, ο οποίος αναμένεται να παραπέμψει το παιδί για περαιτέρω αξιολόγηση σε ειδική υπηρεσία. Για τη διάγνωση των μαθησιακών δυσκολιών αξιολογούνται τομείς/παράγοντες, όπως το επίπεδο της νοημοσύνης, οι μαθησιακές δυνατότητες, άλλες γνωστικές λειτουργίες και η ψυχοκοινωνική προσαρμογή τού παιδιού.

Όπως σε κάθε περίπτωση αναπτυξιακής απόκλισης, έτσι και στην περίπτωση των μαθησιακών δυσκολιών, έχει καίρια σημασία η έγκαιρη και έγκυρη ανίχνευσή τους. Στόχος μιας τέτοιας προσπάθειας είναι να εντοπιστούν παιδιά που βρίσκονται σε «κίνδυνο» (children at risk), ώστε να περιοριστεί η διόγκωση των δυσκολιών του παιδιού και η συσσώρευση αρνητικών σχολικών εμπειριών.

Στη χώρα μας η πρόωμη ανίχνευση μαθησιακών δυσκολιών, έργο σύνθετο και περίπλοκο, παρουσιάζει ιδιαίτερες δυσκολίες, καθώς παρατηρείται σχετική έλλειψη σταθμισμένων μέσων για το σκοπό αυτόν.

Ένα τμήμα αυτής της έλλειψης πιστεύουμε ότι καλύπτει το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Εκπαίδευσης και Αρχικής Επαγγελματικής Κατάρτισης (Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ.) του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας & Θρησκευμάτων, της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου

(Ε.Κ.Τ.), Μέτρο 1.1 - Ενέργεια 1.1.3 - Κατηγορία Πράξεων Α' υπό τον γενικό τίτλο **Κατασκευή και Στάθμιση 12 Διερευνητικών-Ανιχνευτικών Εργαλείων-Κριτηρίων των Μαθησιακών Δυσκολιών**. Φορέας Υλοποίησης του Έργου είναι το Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης - Εργαστήριο Γνωστικής Ανάλυσης της Μάθησης, Γλώσσας και Δυσλεξίας του Πανεπιστημίου Πατρών. Ο Τομέας Ψυχολογίας του Τμήματος Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας, του Πανεπιστημίου Αθηνών ανέλαβε, με επιστημονικό υπεύθυνο τον υπογραφόμενο, το Υποέργο 2, με στόχο την κατασκευή και στάθμιση των εξής τεσσάρων εργαλείων-τεστ: **Τεστ Λόγου και Ομιλίας, Τεστ Μνήμης, Τεστ Μάθησης και Κατηγοριοποίησης και Τεστ Ψυχοκοινωνικής Προσαρμογής**.

Τα τέσσερα αυτά ψυχοτεχνικά εργαλεία είναι συστοιχίες δοκιμασιών ενδο-ατομικής και διατομικής αξιολόγησης για την έγκαιρη και συστηματική ανίχνευση –με τελικό στόχο τη διάγνωση– των μαθησιακών δυσκολιών μαθητών προσχολικής και σχολικής ηλικίας. Τα εργαλεία αυτά, με τη μορφή ψυχομετρικών κλιμάκων, αξιολογούν το επίπεδο και το ρυθμό ανάπτυξης του παιδιού σε ένα ευρύ φάσμα παραγόντων που συνδέονται με τη μάθηση και τις δυσκολίες της και αποσκοπούν στον εντοπισμό ελλειμματικών τομέων, οι οποίοι θεωρούνται ότι συνδέονται με τις μαθησιακές δυσκολίες του παιδιού.

Η διαδικασία κατασκευής, πιλοτικής εφαρμογής και στάθμισης των τεσσάρων ανιχνευτικών εργαλείων-τεστ διήρκεσε περί τους 15 μήνες. Για έναν γνώστη των δυσκολιών μιας τέτοιας διαδικασίας, η επιτυχής έκβαση της επιστημονικής-ψυχομετρικής επιχείρησης «Στάθμιση τεσσάρων (4) ανιχνευτικών-διερευνητικών εργαλείων για μαθησιακές δυσκολίες», σε ένα εξαιρετικά περιορισμένο χρονικό διάστημα, προσλαμβάνει τις διαστάσεις επιστημονικού άθλου.

Είναι φυσικό ότι η υλοποίηση ενός τέτοιου μεγέθους έργου απαιτεί τη συμβολή και τη συνεργασία πολλών προσώπων και φορέων, τους οποίους θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε από τη θέση αυτή.

Ευχαριστούμε το Υπουργείο Παιδείας και το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο για τη χρηματοδότηση του έργου. Αυτό μας έδωσε τη δυνατότητα να καλύψουμε έναν χώρο με σημαντικές ελλείψεις σχετικά με σταθμισμένα εργαλεία αξιολόγησης των μαθησιακών δυσκολιών.

Στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο οφείλονται θερμές ευχαριστίες για τη συνεχή παρακολούθηση του έργου, την αξιολόγηση των εργαλείων και την έγκριση διεξαγωγής της έρευνας σε σχολεία όλης της επικράτειας.

Ευχαριστώ θερμά την Κατερίνα Γεωργαντή, Σχολική Ψυχολόγο, για τη συμβολή της σε όλες τις φάσεις του έργου και ιδιαίτερα για το συν-

τονισμό των πολλών ομάδων μεταπτυχιακών φοιτητών που χορήγησαν τα εργαλεία.

Ο Βασίλης Παυλόπουλος, Λέκτορας Διαπολιτισμικής Ψυχολογίας τού Τομέα Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, συμμετείχε ενεργά σε πολλά στάδια της διαδικασίας και ιδιαίτερα στη διαμόρφωση των τελικών κειμένων και του υλικού των τεστ. Τον ευχαριστώ θερμά. Ευχαριστίες επίσης οφείλονται στον Γιώργο Γεωργουλέα, Σχολικό Ψυχολόγο, υποψήφιο διδάκτορα Ψυχολογίας, για τη συμμετοχή του στη διαδικασία της στάθμισης.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες απευθύνονται σε στελέχη από το χώρο της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και της εκπαίδευσης, οι οποίοι διευκόλυναν σε μεγάλο βαθμό την πρόσβασή μας σε τμήματα του δείγματος. Είναι: η κ. Έρα Βαλσαμάκη-Ράλλη, Πρόεδρος του Δημοτικού Βρεφοκομείου Αθηνών, ο κ. Στέλιος Κρασσάς, Σχολικός Σύμβουλος Α΄βάθμιας Εκπαίδευσης Αθήνας, ο κ. Ιωάννης Ρέντζιος, διευθυντής του 2ου Δημοτικού Σχολείου Αιγάλεω «Νίκος Γκάτσος» και η κ. Ευσταθία Δελφάκη διευθύντρια του Α΄ Πειραματικού Δημοτικού Σχολείου (Μαράσλειο).

Ευχαριστούμε θερμά τους μεταπτυχιακούς φοιτητές και τους απόφοιτους του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σχολικής Ψυχολογίας του Τμήματος Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, οποίοι παρακολούθησαν τα εκπαιδευτικά σεμινάρια για τη διαδικασία χορήγησης και βαθμολόγησης που διεξήχθησαν από τους υπεύθυνους των Εργαλείων και συμμετείχαν στη χορήγηση, βαθμολόγηση και καταχώριση των αποτελεσμάτων των τεστ, τόσο κατά την πιλοτική φάση όσο και κατά τη φάση της στάθμισης.

Τέλος, θέλουμε να ευχαριστήσουμε καθένα χωριστά και όλα τα 4155 παιδιά και τους εκπαιδευτικούς των από όλη την Ελλάδα, που τόσο πρόθυμα ανταποκρίθηκαν στην πρόσκλησή μας να λάβουν μέρος στην πιλοτική έρευνα και στη στάθμιση. Χωρίς τη συνδρομή τους το μεγάλο αυτό έργο δεν θα ήταν εφικτό. Τα σχολεία που συμμετείχαν στις δύο φάσεις του έργου είναι τα εξής:

Πιλοτική έρευνα:

Παιδικός Σταθμός Δήμου Αγίας Άννης Μενιδίου, 2ος Π.Σ. Βόλου, 1ος Π.Σ. Παλαιού Φαλήρου, 7ο Νηπιαγωγείο Αμαρουσίου, 3ο Νηπιαγωγείο Γλυφάδας, 5ο Νηπιαγωγείο Δάφνης, 2ο Νηπιαγωγείο Ελευσίνας, 2ο Νηπιαγωγείο Θρακομακεδόνων, 1ο Νηπιαγωγείο Μοσχάτου, 2ο Νηπιαγωγείο Παπάγου, 8ο Νηπιαγωγείο Πειραιά, 4ο Νηπιαγωγείο Πειραιά, 14ο Νηπιαγωγείο Πειραιά, 2ο Νηπιαγωγείο Ταύρου, 5ο Νηπιαγωγείο Χολαργού, 15ο Δημοτικό Αθηνών, 2ο Δημοτικό Αιγάλεω

«Νίκος Γκάτσος», 12ο Δημοτικό Αιγάλεω, 6ο Δημοτικό Αργυρούπολης, 8ο Δημοτικό Ζωγράφου, 2ο Δημοτικό Π. Φαλήρου, Λεόντειος Πατησίων (δημοτικό), 1ο Δημοτικό Πειραματικού Σχολείου Μαρασλείου Διδασκαλείου, 3ο Δημοτικό Πανοράματος Βούλας.

Στάθμιση:

- α) Παιδικοί σταθμοί** 2ος Π.Σ.Αγρινίου, 5ος Π.Σ. 2ου Διαμερίσματος Δήμου Αθηναίων, 4ος Π.Σ. 3ου Διαμερίσματος Δήμου Αθηναίων, 7ος Π.Σ. 3ου Διαμερίσματος Δήμου Αθηναίων, 14ος Π.Σ. 4ου Διαμερίσματος Αθήνας, 1ος Π.Σ. 5ου Διαμερίσματος Δήμου Αθηναίων, 4ος Π.Σ. Λάμψα 7ου Διαμερίσματος Δήμου Αθηναίων, 17ος Π.Σ. 7ου Διαμερίσματος Αθηνών, 18ος Π.Σ. 7ου Διαμερίσματος Αθηνών, 1ος Π.Σ. Αμπελοκήπων 7ου Διαμερίσματος Δήμου Αθηναίων, 7ος Π.Σ.Ανω Πετραλώνων 3ου Διαμερίσματος Δήμου Αθηναίων, Δημοτικοί Παιδικοί Σταθμοί Αλίμου, 1ος Π.Σ. Ασπροπύργου, Βρεφονηπιακός Σταθμός Ασπροπύργου, 5ος Π.Σ.Βύρωνα, Παιδικός Σταθμός Βόλου, 4ος Π.Σ.Κάτω Πετραλώνων 3ου Διαμερίσματος Δήμου Αθηναίων, Δημοτικός Παιδικός Σταθμός Μήλου, 3ος Π.Σ. Πάτρας, 5ος Π.Σ.Παγκρατίου 2ου Διαμερίσματος Δήμου Αθηναίων, 3ος Δημοτικός Π.Σ.Τρίπολης, Παιδικός Σταθμός Παλαιού Φαλήρου.
- β) Νηπιαγωγεία:** 3ο Αγ. Αναργύρων, 8ο Αγ. Αναργύρων, 11ο Αγρινίου, 3ο Αγρινίου, 26ο Αθηνών, 38ο Αθηνών, 93ο Αθηνών, 94ο Αθηνών, 119ο Αθηνών, 1ο Άργους, 3ο Αρτέμιδας, 1ο Βελβενδού, 2ο Βελβενδού, 6ο Βόλου, 9ο Βόλου, 26ο Βόλου, 3ο Γέρακα, 2ο Γλυκών Νερών, 4ο Ερμούπολης, 1ο Ηρακλείου, 5ο Ηρακλείου, 11ο Ηρακλείου, 4ο Θεσσαλονίκης, 13ο Θεσσαλονίκης, 22ο Θεσσαλονίκης, 1ο Θηβών, 3ο Θηβών, 4ο Θηβών, 6ο Θηβών, 1ο Θρακομακεδόνων, Ευδήλου Ικαρίας, Πολύκαρπου Ικαρίας, 1ο Ιωαννίνων, 21ο Ιωαννίνων, 21ο Καβάλας, 21ο Καλλιθέας, 28ο Καλλιθέας, Νηπιαγωγείο Καραβόσταμου, Σταυρού Καρδίτσας, 3ο Καρπενησίου, 3ο Κερατέας, 3ο Κερατσινίου, 4ο Κερατσινίου, 1ο Κρουονερίου, Ποταμού Κυθήρων, Παραμυθόκοσμος Λαμίας, 2ο Λειβαδειάς, Νηπιαγωγείο Μεγάρων, 3ο Μελισσίων, Αδάμαντα Μήλου, Μολάων, 1ο Μυτιλήνης, 7ο Μυτιλήνης, 6ο Ν. Σμύρνης, 6ο Νέας Ιωνίας Αθηνών, 6ο Νέας Ιωνίας Αθηνών, 2ο Παπάγου, 1ο Πατρών, 4ο Πατρών, 19ο Πατρών, 31ο Πατρών, 5ο Περάματος, 17ο Περιστερίου, 5ο Πετρούπολης, Καλλιθέας Πυλίας, 1ο Πύλου, 2ο Πύλου, 9ο Πύργου, Μισσιριών Ρεθύμνου, Ζάρκου Τρικάλων, 2ο Ύδρας, 1ο Χαλκίδας, 3ο Χαλκίδας, 5ο Χαλκίδας, Νεοχωρίου Χίου, 2ο Ψαχνών.
- γ) Δημοτικά σχολεία:** 2ο Αγ. Αναργύρων, 8ο Αγ. Αναργύρων, 12θέσιο Αγ. Κωνσταντίνου, 4ο Αγρινίου, 11ο Αγρινίου, 85ο Αθηνών, Δημο-

τικό Αιανής, Χώρας Άνδρου, 7ο Άργους, 4ο, 6ο Βόλου, 21ο Βόλου, 4ο Βύρωνα, 17ο Γαλατσίου, 2ο Γλυκών Νερών, 1ο Πειραματικό Ε.Κ.Π.Α., 5ο Ερμούπολης, 2ο Ηρακλείου, 9ο Ηρακλείου, 30ο Ηρακλείου, 2ο Μποδοσάκειο Ηρακλείου, 3ο Θεσσαλονίκης, 11ο Θεσσαλονίκης, 30ο Θεσσαλονίκης, 81ο Θεσσαλονίκης, 1ο Θηβών, 7ο Θηβών, Δόμβραιννας Θηβών, Ξηρονόμης Θηβών, 3ο Ιωαννίνων, 22ο Ιωαννίνων, 21ο Καβάλας, 1ο Καρπενησίου, 4ο Καρπενησίου, 1ο Κερατέας, 10ο Κερατσινίου, 20ο Κερατσινίου, 3ο Κηφισιάς, 11ο Κοζάνης, 1ο Κρουονερίου, 2ο Κρουονερίου, 12ο Λαμίας, 5ο Λειβαδειάς, Δημοτικό Μανταμάδου Λέσβου, 1ο Πειραματικό Μαρασλείου Διδασκαλείου, 2ο Πειραματικό Μαρασλείου Διδασκαλείου, 8ο Μεγάρων, Αδάμαντα Μήλου, Δημοτικό Μολάων, 3ο Μοσχάτου, 7ο Μυτιλήνης, 3ο Νέας Σμύρνης, 3ο Πανοράματος Βούλας, 10ο Πατρών, 14ο Πατρών, 24ο Πατρών, 14ο Πειραιά, 18ο Πειραιά, 6ο Περάματος, 2ο Πρέβεζας, Καλλιθέας Πυλίας, 1ο Πύλου, 2ο Πύλου, 5ο Πύργου, 9ο Ρεθύμνου, 12ο Ρόδου, 18ο Ρόδου, 2ο Σερβίων Κοζάνης, Δημοτικό Σίφνου, Δημοτικό Στύψης Λέσβου, 3ο Τρίπολης, 4ο Τρίπολης, 2ο Ύδρας, Εκκάρρας Φθιώτιδας, 1ο Χαλκίδας, 5ο Χανίων, Θυμιανών Χίου.

Ειδικότερα, για τη συμβολή τους στην κατασκευή, διαμόρφωση, χορήγηση και βαθμολόγηση του Τεστ Μάθησης και Κατηγοριοποίησης, θερμές ευχαριστίες απευθύνονται στα παρακάτω πρόσωπα:

Η Νεκταρία Τουλούπη, Σχολική Ψυχολόγος, απόφοιτη του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σχολικής Ψυχολογίας του Τμήματός μας, ανέλαβε και έφερε εις πέρας με μεγάλη επιτυχία το συντονισμό της ομάδας των εξεταστών του τεστ. Πέραν τούτου, συμμετείχε από την αρχή της προσπάθειας στην ανασκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας και την αρχική διαμόρφωση του περιεχομένου του τεστ.

Οι: Δήμητρα Χασιώτη και Ελένη Μητροπούλου, Σχολικοί Ψυχολόγοι, απόφοιτες του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σχολικής Ψυχολογίας και οι: Σωτηρία Ανδρεοπούλου, Καλλιόπη Βοϊκλή, Λουκία Δημητρίου, Μαριάννα Κριμιζή, Ιφιγένεια Κουτλίδη, Χρύσα Μαλανδράκη, Κυριακή Μαντούβαλου, Μαρίνα Νικολαΐδου, Άννα Πρίντζη και Ευγενία Τραγοπούλου, μεταπτυχιακές φοιτήτριες Σχολικής Ψυχολογίας, μετά από παρακολούθηση σχετικού σεμιναρίου, χορήγησαν, βαθμολόγησαν και καταχώρισαν τα αποτελέσματα του τεστ τόσο κατά την πιλοτική όσο και κατά τη φάση της στάθμισης.

Ειδική μνεία αξίζουν πρόσωπα-συνάδελφοι, οι οποίοι με τη συνεργασία, αλληλοενημέρωση και στήριξη κατέστησαν το κοπιώδες αυτό έργο μια ενδιαφέρουσα και –συχνά– ευχάριστη διαδικασία.

Θερμές ευχαριστίες οφείλω στον συνάδελφο Κωσταντίνο Πόρποδα, καθηγητή στο Πανεπιστήμιο Πατρών, επιστημονικό υπεύθυνο του Έργου, για την οργάνωση, διοίκηση και διαχείριση του έργου, καθώς και για την αμέριστη υποστήριξή του και ανταπόκριση σε κάθε δυσκολία που προέκυπτε. Η πολυετής εμπειρία του στην ανάληψη παρόμοιων έργων καθώς και η βαθιά του γνώση στον τομέα των μαθησιακών δυσκολιών συνέβαλαν καθοριστικά στην επιτυχία του παρόντος εγχειρήματος.

Ευχαριστίες, επίσης, οφείλω στους συναδέλφους από τα Πανεπιστήμια Πατρών, Θεσσαλίας, Κρήτης και το Ινστιτούτο Επεξεργασίας Λόγου, οι οποίοι ανέλαβαν την κατασκευή και στάθμιση των άλλων εργαλείων του Έργου. Οι συζητήσεις μας και η ανταλλαγή απόψεων σε κάθε στάδιο της στάθμισης υπήρξαν χρήσιμες για όλους.

Ιδιαίτερα, θέλω να ευχαριστήσω την επιστημονική ομάδα του Υποέργου 2, συναδέλφους μου στον Τομέα Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, Χρυσή Χατζηχρήστου, Καθηγήτρια Σχολικής Ψυχολογίας, Αλεξάνδρα Οικονόμου, Λέκτορα Νευροψυχολογίας, Κωσταντίνο Μυλωνά, Επίκουρο Καθηγητή Μεθοδολογίας Επιστημονικής Έρευνας και Στατιστικής στην Ψυχολογία και Φωτεινή Πολυχρόνη, Λέκτορα Μαθησιακών Δυσκολιών. Είμαι σίγουρος ότι, χωρίς την αगाστή συνεργασία τους, τον ζήλο, τις ατελείωτες ώρες δουλειάς και την υψηλού επιπέδου επιστημονική τους γνώση, το έργο αυτό δεν θα είχε τα χαρακτηριστικά-στοιχεία που απαιτεί ο δύσκολος, ευαίσθητος και –συχνά– «θολός» χώρος των μαθησιακών δυσκολιών.

Τελικώς, ελπίζουμε ότι η στάθμιση των τεσσάρων αυτών ψυχοτεχνικών εργαλείων μπορεί να αποτελέσει μια σημαντική συμβολή στα θέματα ανίχνευσης, αξιολόγησης και διάγνωσης των μαθησιακών δυσκολιών στη χώρα μας. Πιστεύουμε πως προσφέρουμε σε υπηρεσίες και ειδικούς χρήσιμα μέσα, που πληρούν τις ψυχομετρικές προϋποθέσεις, για την πρώιμη ανίχνευση μαθησιακών δυσκολιών, με τελικό στόχο την έγκαιρη παρέμβαση και υποστήριξη, ώστε να μετριαστούν οι σχολικές δυσκολίες και οι δευτερογενείς ψυχοκοινωνικές συνέπειες για το παιδί-μαθητή. Ο εκπαιδευτικός έχει, επίσης, να ωφεληθεί από τα προϊόντα αυτού του έργου, διότι αφενός θα διευκολυνθεί το εκπαιδευτικό του έργο και αφετέρου θα ενισχυθεί ο ρόλος και η συμμετοχή του σε ψυχοπαιδαγωγικά προγράμματα παρέμβασης.

Καθηγητής Ηλίας Γ. Μπεζεβέγκης
Επιστημονικός Υπεύθυνος Υποέργου 2

I. Σκοπός και σύντομη περιγραφή του Τεστ

Τι είναι το Τεστ Μάθησης και Κατηγοριοποίησης

Η διαδικασία της μάθησης είναι μια ενεργή διεργασία απόκτησης καινούριων πληροφοριών. Η διερεύνηση της φύσης αυτής της διαδικασίας μπορεί να προσφέρει πολύτιμες πληροφορίες, όχι μόνο για το βαθμό μιας ενδεχόμενης δυσκολίας, αλλά και για τον τρόπο προσέγγισης της μάθησης από το παιδί, δηλαδή τις στρατηγικές επεξεργασίας πληροφοριών που το παιδί χρησιμοποιεί και την αποτελεσματικότητα αυτών των στρατηγικών.

Η ικανότητα για κατηγοριοποίηση αποτελεί μια βασική εξελικτική γνωστική λειτουργία, που παρέχει πολύτιμες πληροφορίες για το αναπτυσσόμενο σημασιολογικό σύστημα του παιδιού. Είναι μια σύνθετη νοητική λειτουργία που προϋποθέτει την ικανότητα αντίληψης, αξιολόγησης και χειρισμού των πληροφοριών που προκύπτουν από τις αντιληπτικές, εννοιολογικές και λειτουργικές διαστάσεις των αντικειμένων. Η κατηγοριοποίηση υποστηρίζει τη γενίκευση ενός αποκτηθέντος ονόματος-όρου σε παρόμοια αντικείμενα της ίδιας κατηγορίας, συμβάλλοντας ουσιαστικά στην ανάπτυξη του λεξιλογίου.

Σκοποί του Τεστ είναι (α) ο εντοπισμός παιδιών στην προσχολική ηλικία και στο Δημοτικό με δυσκολίες στην εκμάθηση λεκτικών πληροφοριών και την κατανόηση αντιληπτικών και εννοιολογικών σχέσεων, (β) η καταγραφή των αναμενόμενων επιδόσεων και αλλαγών στη μάθηση και την εννοιολογική οργάνωση κατά την ανάπτυξη, (γ) η καταγραφή των αναμενόμενων επιδόσεων και αλλαγών στην κατανόηση αντιληπτικών και εννοιολογικών σχέσεων κατά την ανάπτυξη, και (δ) η μελλοντική δυνατότητα σύγκρισης της επίδοσης των παιδιών στο Τεστ αυτό με την επίδοση σε σταθμισμένα τεστ, όπως το Ελληνικό WISC-III, για την πληρέστερη αξιολόγηση δυνατών και αδύνατων τομέων της μάθησης.

Το Τεστ Μάθησης και Κατηγοριοποίησης αποτελείται από δύο κλίμακες: την «Κλίμακα Εκμάθησης ενός Καταλόγου Λέξεων» – «**Κλίμακα Μάθησης**» και την «Κλίμακα Αξιολόγησης του Σημασιολογικού Συστήματος μέσω Εξελικτικών Δοκιμασιών Επιμέρους Μορφών Κατηγοριοποίησης» – «**Κλίμακα Κατηγοριοποίησης**». Η Κλίμακα Μάθησης αξιολογεί ποικίλους τομείς της μάθησης, όπως το εύρος προσοχής, η εννοιολογική οργάνωση, η ικανότητα ανάκλησης ελεύθερα, καθώς και με υποβοήθηση, η διατήρηση της πληροφορίας στη μνήμη και η ικανότητα διάκρισης πληροφοριών που έχουν δοθεί από άλλες που δεν

έχουν δοθεί. Η Κλίμακα Κατηγοριοποίησης αξιολογεί την ικανότητα του παιδιού να δημιουργεί ομάδες-κατηγορίες βάσει διαφορετικών αντιληπτικών και εννοιολογικών διαστάσεων των αντικειμένων.

Το Τεστ περιέχει υλικό «φιλικό» προς το παιδί, τόσο ως προς το περιεχόμενο, όσο και ως προς την οπτική του παρουσίαση.

Πληροφορίες σχετικά με την κατασκευή και τη στάθμιση του «Τεστ Μάθησης και Κατηγοριοποίησης» περιέχονται σε ειδικό κεφάλαιο στον **Οδηγό Εξεταστή**.

Ακολουθούν σύντομες περιγραφές των δύο κλιμάκων του τεστ, της Κλίμακας Μάθησης και της Κλίμακας Κατηγοριοποίησης.

α. Κλίμακα Μάθησης

Η Κλίμακα Μάθησης αποτελείται από καταλόγους λέξεων που ανήκουν σε διαφορετικές εννοιολογικές κατηγορίες (π.χ., φρούτα, σχολικά είδη, κλπ.). Οι λέξεις έχουν μήκος 2-4 συλλαβές, είναι οικείες στα παιδιά και είναι τοποθετημένες στον κατάλογο με τυχαία σειρά, με τον περιορισμό να μη βρίσκονται δύο συνεχόμενες λέξεις από την ίδια εννοιολογική κατηγορία. Για παιδιά ηλικίας 5-8 ετών, ο κατάλογος αποτελείται από 8 λέξεις και για παιδιά 9-12 ετών, ο κατάλογος αποτελείται από 12 λέξεις. Ο Εξεταστής διαβάζει τον κατάλογο στο παιδί, το οποίο καλείται να ανακαλέσει το περιεχόμενό του μετά το τέλος της ανάγνωσης. Ο κατάλογος χορηγείται 5 φορές συνολικά, ανεξαρτήτως της επίδοσης του παιδιού στην κάθε ανάκληση, με ελεύθερη ανάκληση μετά την κάθε ανάγνωση των λέξεων. Μετά την 5^η χορήγηση, ο Εξεταστής διαβάζει ένα δεύτερο κατάλογο λέξεων για λόγους σκόπιμης παρεμβολής, τον οποίο το παιδί επίσης καλείται να ανακαλέσει. Μετά την ανάκληση των λέξεων του δεύτερου καταλόγου, ζητείται από το παιδί να ανακαλέσει τις λέξεις του πρώτου καταλόγου. Στη συνέχεια, το παιδί καλείται να ανακαλέσει τις λέξεις του πρώτου καταλόγου με υποβοήθηση (με ένδειξη). Μετά από μια διακοπή 20-30 λεπτών, το παιδί καλείται να ανακαλέσει πάλι τα αντικείμενα-λέξεις του πρώτου καταλόγου. Στη συνέχεια, το παιδί καλείται να ανακαλέσει τα αντικείμενα του πρώτου καταλόγου με ένδειξη. Τέλος, στη δοκιμασία αναγνώρισης, ο εξεταστής διαβάζει στο παιδί έναν εκτεταμένο κατάλογο λέξεων, που περιλαμβάνει λέξεις από τον αρχικό κατάλογο, λέξεις από τον κατάλογο παρεμβολής και άλλα είδη λέξεων. Το παιδί καλείται να απαντήσει θετικά ή αρνητικά στις λέξεις που προέρχονται από τον πρώτο κατάλογο, μόνο.

Σημείωση: Τα ηλικιακά όρια 5-8 έτη αντιστοιχούν σε ακριβείς ηλικίες 5:0:0 (έτη:μήνες:ημέρες) έως 8:11:0 και τα ηλικιακά όρια 9-12 αντι-

στοιχούν σε ακριβείς ηλικίες 9:0 έως 11:11:0, όπου το 11:11:30 σηματοδοτεί τη συνήθη μέση ηλικία τέλους φοίτησης στο Δημοτικό και στοιχεί στη συμβατικότητα «12 έτη».

β. Κλίμακα Κατηγοριοποίησης

Η Κλίμακα Κατηγοριοποίησης αποτελείται από δοκιμασίες κατηγοριοποίησης ή ταξινόμησης αντικειμένων σε εννοιολογικές (σημασιολογικές) κατηγορίες. Για την αξιολόγηση αυτή χρησιμοποιούνται εικόνες αντικειμένων τυπωμένες σε καρτέλες. Οι εικόνες μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως προς διαφορετικές διαστάσεις και ιδιότητες, όπως φυσικές κατηγορίες (π.χ., διαφορετικά είδη ζώων, φυτών, φρούτων)· τεχνητές κατηγορίες (π.χ., μέσα μεταφοράς, εργαλεία, είδη ένδυσης)· αντιληπτικά-φυσικά χαρακτηριστικά (π.χ., σχήμα, χρώμα, μέγεθος). Η ικανότητα κατηγοριοποίησης αποτελεί μια βασική εξελικτική γνωστική λειτουργία που παρέχει πολύτιμες πληροφορίες για το αναπτυσσόμενο σημασιολογικό σύστημα του παιδιού. Τα φυσικά-αντιληπτικά χαρακτηριστικά των αντικειμένων φαίνεται να καθοδηγούν αρχικά την κατηγοριοποίηση και η φυσική-αντιληπτική ομοιότητα να αποτελεί τον πυρήνα που καθοδηγεί την ικανότητα γενίκευσης του παιδιού προσχολικής ηλικίας. Τα λειτουργικά-εννοιολογικά χαρακτηριστικά των αντικειμένων παίζουν σημαντικότερο ρόλο αργότερα στην ανάπτυξη και συνεισφέρουν στην περαιτέρω αξιολόγηση των μελών της κατηγορίας που έχει δημιουργηθεί. Με την ανάπτυξη, τα παιδιά μαθαίνουν να δίνουν μεγαλύτερη βαρύτητα στη λειτουργική ομοιότητα των αντικειμένων και να προχωρούν σταδιακά σε πιο αφηρημένες μορφές κατηγοριοποίησης. Η Κλίμακα Κατηγοριοποίησης δεν απαιτεί λεκτική απόκριση, έτσι οι πληροφορίες μπορούν να αντληθούν τόσο από παιδιά με επαρκείς ικανότητες λεκτικής επικοινωνίας, όσο και από παιδιά χωρίς ή με ελλιπή λόγο, ή από παιδιά που για ποικίλους λόγους δεν ομιλούν καλά την Ελληνική γλώσσα.